

FANTASCIENZA FESZTIVÁL

Horatiust vagy Christine de Pisant, Robinson Jefferst vagy Lao Cét egyedül is lehet olvasni, nem éled fel a továbbadás, a közlés, a megbeszélés sürgető vágya az emberben, az öröm nem kíván azonnal társakat.

A detektívregények vagy rémtörténetek olvasói azonban klubokba tömörülnek, felismerik egymást az antikváriumokban, mutogatják gyűjteményeiket, félszavakból is értenek, titkos jeleket váltanak, égető szükségét érzik, hogy továbbadják értesüléseiket, ismereteiket, hogy megtalálják a társakat, akiben az élmény ugyanolyan érzéseket ébresztett, mint bennük.

E különös jelenségnek több magyarázata is lehet, itt még felsorolni sem tudjuk őket, bízunk a megfigyelést a szociológusokra, infrastrukturálisokra, kultúr-antropológusokra, társadalom-pszichológusokra vagy másokra, fogadjuk el tényként, hogy az említett műfajok, de mellettük még általában a film és táncdal, a lottózás, vagy a modellezés élvezete is, rejtelmes okok miatt, közösséget igényel.

Lényegében ez a helyzet a tudományos fantasztikus irodalommal és filmmel is.

Kezdetben volt a magazinok levelezés rovata, aztán jöttek a gyűjtő és olvasó klubok, aztán a science fiction

írók tömörültek szövetségbe, aztán az évenként megrendezett nagy tanácskozások, „konventek” következtek, vitákkal és díjkiosztásokkal, kiállításokkal és különkiadványokkal.

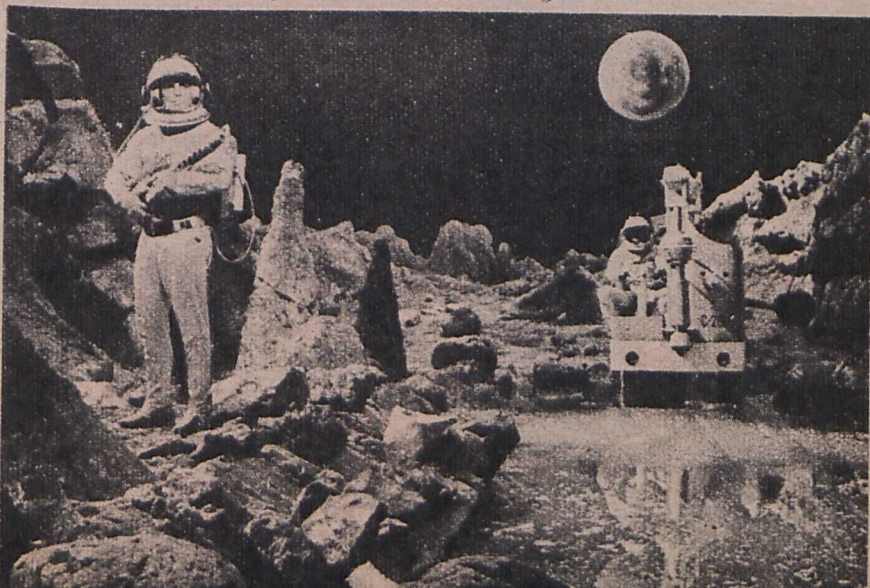
Előbb-utóbb létre kellett jönnie a tudományos, fantasztikus filmek nemzetközi fesztiváljának is.

A Triesztben székelő „Azienda Autonoma Soggiorno e Turismo” ebben az évben, július hatodikától tizetharmadikáig, éppen a hatodik „fantascienza” fesztivált rendezte.

A filmfesztiválokat — többen megállapították már — általában a versengés, a siker és a feltűnés, kiemelkedés vágya, a reklám szempontjai, vagy egyszerűen és nyersen az üzlet, a kereskedelem céljai tartják össze.

A trieszti fesztiválon nem kötnek üzleteket. A reklám harsonáit sem recsegtetik olyan hangosan, mint más fesztiválokon. A zsűri tagjai — már amennyire ez lehetséges — kötetlenek és elfogulatlanok. Illetve elfogultságuk a műveknek szól, az értelemről és csodából elegyített látomásokról, a művészek furcsa kötéltáncának olyan kötélen, amelynek egyik végét betonoszlophoz csomózták, másik vége azonban elvész a sűrű ködben vagy homályban. Úgy látszik, hogy a fantasztik az átlagnál ritkábban gondolnak a pénzre.

Kinji Fukasaku: Harc a csillagok felett

Talán ennek köszönhető, hogy a trieszti fesztiválon vitatkoznak is. Megbeszéljük a tudományos fantasztikus irodalom és film helyzetét, feltárják összefüggéseit a természettudományok új eredményeivel, futurológiával, űrrepüléssel, kibernetikával, más művészeti ágakkal, illetve az emberiség nagy problémáival. A tudományos fantasztikus film rajongói hajlamosak arra, hogy „világméreteken” gondolkozzanak. Eszrevették, hogy a Föld kicsiny golyó...

A tudományos fantasztikus film multiformális, sokarcú műfaj. Definiójával a fesztivál szabályzata is adós marad, amikor azt mondja, hogy a bemutatókon részt vehet minden mű, amelyet általánosan science fictionnak nevezünk, minden változatában, a fantasztikustól a technikai utópiáig, a filozofikustól az anticipációig.

A fesztiválon bemutatott filmek nem is mutatnak egységes képet sem tartalomban, sem művészi színvonal tekintetében. Egymás mellett vonultak fel Ebrahim és Godzilla, a japánok prehisztorikus szörnyetegei, McLane és Tamara Jagellovsk, a német űr-operett, az „Orion” főhősei, s egy kedvesen pikáns francia film szerelmes természetű Marslakói.

Ugyanakkor helyet kapnak a fesztiválon a rövidfilmek, a dokumentumfilmek, a kísérleti fantasztikus filmek, és, mert az öskutatás örök gondja a science fictionnak, minden évben, a retrospektív vetítéseken,

felsorakozik néhány klasszikus alkotás is, az idén például a „Gólem”, az „Alraune”, „Az operaház fantomja”, „A fekete macska” és a „Pikk dáma”.

Mario Soldati, a nemzetközi zsüri elnöke hangsúlyozta is, hogy a trieszti fesztivál „szabad mezőny”, közvetlen kapcsolatot teremt a nézők és a filmek között, nem befolyásolják sem társadalmi tényezők, sem anyagi érdekek, sem szigorú és a legtöbbször önkényes definíciók.

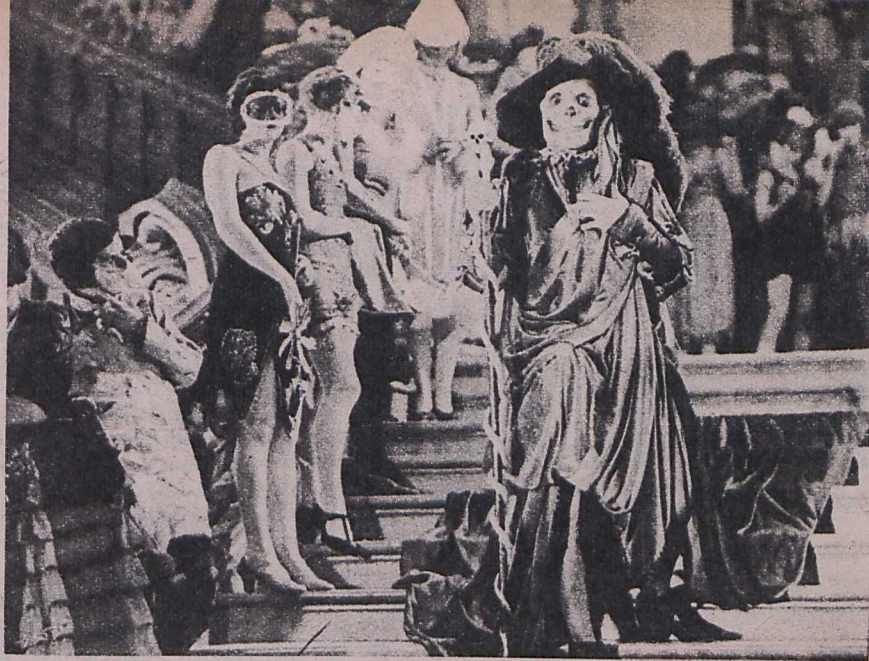
Aki azt gondolja, hogy a tudományos fantasztikus filmnek szimbóluma az űrhajó és a főhőse a bátor űrhajós kapitány, valószínűleg csalódott volna ezen a fesztiválon. Mert igaz ugyan, hogy szép számban jelentek meg a Castello di San Giusto nagy vetítővásznán űrhajósok is, de a filmek többsége s éppen a művészig értékesebbek nem az űr végtelen mélységében, s nem távoli bolygókön játszódott, s nem is az emberiség messzi jövőjében, hanem a Földön és napjainkban. A tudományos fantasztikus film egyre inkább elfordul a csészealj, űrhajók, fényévek, jövőutazások romantikus pátozától, s bármilyen különösnek tűnik is, évről évre „realistábbá” válik.

A fesztivál első díját, az „Arany Aszteroid”-ot, az angol Michael Reeves *Mágusok* című filmje kapta. A történet némileg Wells nyomdokán halad, mintha „A néhai Mr. Elvesham története” ihlette volna alkotóit.

Két öreg ember, Montserrat professzor és felesége, élete alkonyára megoldotta a nagy problémát. Gépet szerkesztettek, amely lehetővé teszi, hogy behelyezkedjenek mások tudatába, irányítsák cselekedeteit és átéljék élményeit, olyan intenzíven, akár a magukéit. Szereznek egy kísérleti személyt, a fiatal és tétova Mike-ot, aki hajlandó részt venni a szerkezet kipróbálásában. A kísérlet sikerül. A két öreg képes „távirányítással” mozgatni a fiatalembert s átélni kalandjait. Ekkor az asszonyban megszólal az ördög. Hiszen sohasem élt igazán, mindig csak dolgozott, most meg már közeledik a halál. Itt a lehetőség, pótolni a mulasztást, mert Mike megtehet mindent, amit ő

Dunstan Pereira: Viola

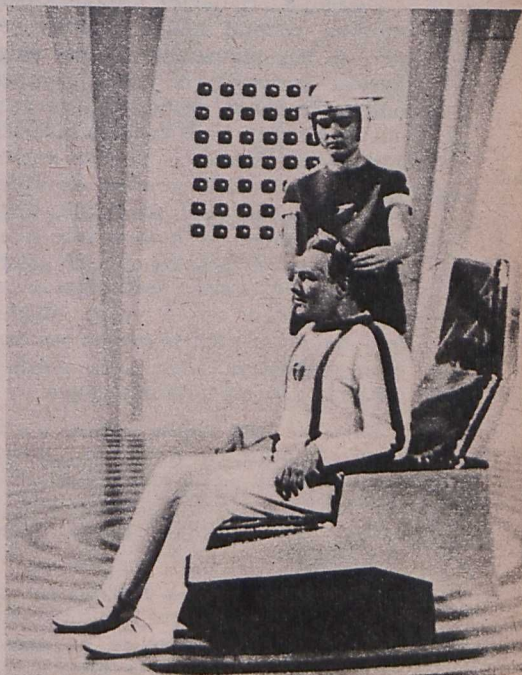
Ruppert Julian és Edward Sedgewick: Az Operaház fantomja

az évek során elszalasztott. Ráveszi férjét a további kísérletezésre. Montserrat gyengébb akaratú az asszonynál s enged a csábításnak. Csakhogy az asszony tudatának mélyéről torz indulatok, valódi démonok törnek elő: szadizmus, bűnözési vágy, gyilkosság.

Mike mindenben engedelmeskedik a távoli parancsoknak, lop, rabol, gyilkol, nem is sejtve, hogy mit tesz. Amikor Montserrat rémülten ellenáll feleségének, az asszony lekötözi és folytatja az iszonyatos kalandot. Végül Montserrat-nak sikerül megtörnie a varázst, az asszony akaratát, s Mike öngyilkosságot követ el az üldöző rendőrök gyűrűjében. A két „mágus” is vele együtt pusztul...

A film a zsüri indoklása szerint „a legmagasabb szintű filmművészi eszközökkel mélyen megragadja korunk lélektani problémáit, az ellentmondást cselekvés és lehetőségek között, ember és idő fájdalmas konfliktusait...”

De a film főhőse mégsem a történet, hanem Boris Karloff (Montserrat professzor) és elsősorban Catherine Lacey (Montserrat felesége) játéka. A történet kitűnő lehetőségeket adott a színészi alakításra, s a két főszereplő teljes emberi skálát játszott végig.

Jevgenij Scsertobitov: Az Androméda köd

A *Mágusok* ellenpólusa a *Róbertnek hívnak* című szovjet film volt. Az angol filmben az embert változtatják robottá, a szovjet film hőse egy emberré váló robot.

Henri Lanoé: Ne cicázatok a marslakókkal

Szergej Szergejevics, a tudós kibernetikus, robotot készít önmaga képére és hasonlatosságára, s így megkettőzi önmagát. A robot azonban öntudatra ébred, embernek érzi magát és küzdeni kezd emberi jogaiért. Ebből természetesen furcsa kalandok és helyzetek sorozata következik, míg végül bebizonyosodik, hogy más az ember és más a gép, s az egyre ellenőrizhetetlenebb és egyre függetlenebb Róbert kalandjai a laboratóriumban érnek véget. Megfelelő átalakítás után jó eszköz lesz belőle, segítőtársa lehet az embernek a távoli bolygók felkutatásában...

Ez a két film kapta a legjobb színészi teljesítményért járó „Ezüst Aszteroid”-ot. A női főszerepért Catherine Lacey, a férfi főszerepért, a robotot és alkotóját játszó, Oleg Sztrizsenyov.

Nem hiányoztak a fesztiválról az úrhajós kalandok sem. Küldött belőlük egyet-egyét a szovjet, az angol, az amerikai és a francia filmgyártás is. A közönséget legjobban a Jefremov regényéből készített *Androméda kód* című színes, szélesvásznú szovjet film ragadta meg. A regényt mi is ismerjük, reméljük, hogy a filmet, amely a sorozat első darabja, mi is látni fogjuk.

Megemlítnék még két játékfilmet, amelyek szintén azt bizonyítják, hogy a science fiction egyre inkább a földi és mai kérdések felé fordul, itt és ma találja meg a fantasztikumot.

Egyik a csehek filmje volt, az *En, a bíró*, Zbynek Brynych rendezésében. A történet főszereplője Hitler, akit a rendező háborzongató körülmények között többször halálra ítél és többször feltámaszt, hogy közben pálcát törjön a faszizmus fölött, s figyelmeztessen újjászületésének lehetőségére.

A francia filmet Henry Lanoé rendezte, címe *Ne cicázatok a Marslakókkal*. Egy kis breton faluban csodás eseményeknek lesz tanúja két száműzött újságíró. Marslakók szállnak le, kapcsolatra lépnek az emberekkel. Csókjuk veszedelmes, mert megtermékenyíti a nőt, mégpedig oly mértéktelenül, hogy hatos ikreket szülnek. A történet végén a Marslakók nyomtalanul eltűnnek, csak „örökösüket” hagyják a Földön...

Nagyon gazdag volt a fesztivál rövidfilmekben, kísérleti filmekben és dokumentumfilmekben is. Sajtó és közönség melegen fogadta a bemutatott magyar bábfilmét, Foky Ottó *Bizonyos jóslatok* című alkotását s talán csak azért nem kaptunk díjat, mert a jugoszlávok egész sorozat rajz- és bábfilmét vonultattak fel és egész termésükért kapták Trieszt Arany Pecséjét.

Általános tanulságokat a fesztiválon bemutatott filmek alapján nem lehet levonni, s annál kevésbé, mert nekünk, itthon, alig van képünk arról, hogy milyen utat járt végig a science fiction, nem ismerjük még a klasszikusokat vagy „főműveket” sem. Annyit azonban mondhatunk, hogy a tudományos fantasztikus film nem „mellékutatója” a filmművészetnek, hiszen magával a filmmel egyidős s mégis fiatal, dinamikus és fejlődőképes.

K — a